

Mellem hjem og børnehave

En undersøgelse i Børnerådets Minibørnepanel

Indhold

Indledning / 3

Resultater af undersøgelsen / 5

Baggrundsplysninger om Minibørnepanelet / 5

Børnehaven - et godt sted at være / 5

Fra hjem til børnehave / 7

Forældres morgentravlhed / 9

At være længe i børnehaven / 11

Når man så skal hjem, vil man blive... / 15

At savne sine forældre / 20

Voksenperspektiver på børneperspektiverne / 23

Metodeappendiks / 25

Mellem hjem og børnehave

Redaktion

Barndomsforsker, Hanne Warming,
RUC og medlem af Børnerådet
Stine Lindberg, Børnerådets sekretariat

Tekst og analyse

Stine Lindberg,
Børnerådets sekretariat

Kvalitative interviews

Stine Lindberg,
Børnerådets sekretariat

Udgiver

Børnerådet
Vesterbrogade 35 A
1620 København V
Tlf. 33 78 33 00

Grafisk design

Oktan, Peter Waldorph

Tryk

Rosendahls-Schultz Grafisk

ISBN: 978-87-90946-51-7

1. oplag oktober 2011

100 eksemplarer

Rapporten kan downloades
via www.brd.dk

Udviklingen af Minibørnepanelet er
realiseret med støtte fra Egmont Fonden

Indledning

Tiden i og omkring børnehavedagen

I de seneste årtier er der sket en massiv institutionalisering af den del af barndommen, man kalder førskolealderen. I dag er det omkring 96 procent af alle børn mellem tre og seks år, der går i børnehave i Danmark. Og de fleste børn er der i halvdelen eller mere af deres vågne timer fem dage om ugen. Daginstitutionerne spiller dermed en meget stor rolle i børnenes liv – så stor, at man taler om fænomenet som 'dobbeltsocialisering'. Det vil sige, at institutionerne har lige så stor betydning for børnenes dannelsesproces, som familien har.

I gennemsnit er danske børn i institution i syv og en halv time hver dag. Hvert syvende barn er i institution i ni timer eller længere. Længden af den tid, børn tilbringer i institution, har været og er stadig i dag et kontroversielt emne. Men ingen undersøgelser har hidtil spurgt børnene selv, hvordan de oplever det.

Det har Børnerådet gjort nu. Svarene viser os nogle generelle tendenser om, hvordan børnene oplever tiden i og omkring børnehavedagen. Tid er imidlertid et vanskeligt og abstrakt begreb. Når man er fem år gammel, er ens evne til abstrakt tænkning endnu ikke helt udviklet, og det har betydning for tidsfornemmelsen. Begreber som 'tidligt' og 'sent' er ikke helt på plads for alle børn, før de er omkring seks år eller derover. Det har en betydning i forhold til spørgsmålene i denne undersøgelse. Hvis man således forventer et retvisende billede af, hvor meget tid børn rent faktisk bruger i deres børnehave, er det ikke her, man finder svaret. Derimod giver undersøgelsen et billede af, hvordan børn på omkring 5 år *oplever* tiden i og omkring børnehaven.

Børnene er blevet spurgt til deres oplevelser med at være længe i børnehave, komme tidligt eller blive hentet sent, at savne børnehaven, når man har holdt fri, at savne sine forældre, mens man er i børnehave, og om man ville fortælle det til de voksne, hvis man savnede sine forældre. Undersøgelsen sætter med andre ord fokus på koblingen mellem barnets to primære verdner.

De fleste børnehaver nævner samarbejdet mellem disse to på deres hjemmeside. Et udpluk fra en række tilfældige lyder:

- "Vi vil skabe et miljø, der giver sammenhæng i børnenes hverdag og giver dem mulighed for at knytte forbindelse mellem hjem og børnehave."
- "Samarbejdet mellem børnehaven og barnets hjem er meget vigtigt, da jeres barn tilbringer mange timer i børnehaven hver dag."

- "Forældrene er meget velkomne til at deltage i deres barns hverdag i børnehaven, og der vil i løbet af året være arrangementer med særlig indbydelse til alle forældre."
- "Vi har valgt at lave "barnets mappe", som vi bruger som bindeled mellem hjem og børnehave. Det giver barnet mulighed for at se og vise os ting fra deres verden."

I børnehaverne er man altså opmærksom på vigtigheden af at skabe en sammenhæng mellem hjem og børnehave. Men hvordan oplever børnene det egentlig? Og hvordan forholder de sig til overgangene mellem de to verdner? Det giver denne rapport nogle bud på.

God læselyst

Resultater af undersøgelsen

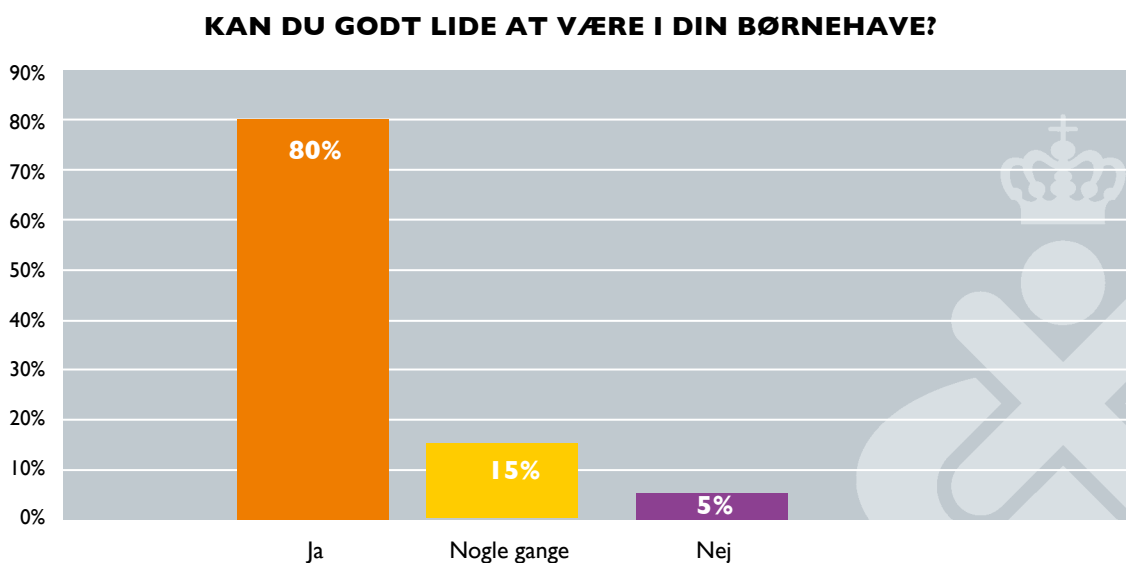
Baggrundoplysninger om Minibørnepanelet

Minibørnepanelet er et nyt børnepanel, hvor Børnerådet for første gang giver børnehavebørnene en stemme. Vi spørger dem om deres meninger og erfaringer med forhold, der vedrører dem. Hensigten med panelundersøgelserne er at indfange børnenes *egen* oplevelse af forhold i deres liv, og med dette i mente kan børnene ikke afgive "forkerte" svar, dvs. svar, der ikke afspejler den objektive virkelighed. De fortæller os, hvordan *de* ser verden.

I denne undersøgelse har vi spurgt ind til børnenes oplevelse af tiden i og omkring deres børnehavedag. Besvarelserne har fundet sted i forsommeren 2011, og i alt har 260 børn deltaget fra 24 forskellige børnehaver fordelt over hele Danmark. Omtrent lige mange piger og drenge har besvaret (46 procent piger og 54 procent drenge), og ca. halvdelen af børnene var fem år ved besvarelsen, mens den øvrige halvdel var fire og seks år – kun to børn var syv år. Børnene er blevet stillet 14 spørgsmål via et såkaldt talende spørgeskema. Du kan læse mere om metoden bagest i rapporten. Besvarelserne er suppleret og uddybet via kvalitative interviews med otte børn på fem og seks år fra to forskellige børnehaver. Vi har bl.a. talt med børnene om, hvad der kan ligge til grund for de forskellige svar.

Børnehaven - et godt sted at være

Vi spurgte allerførst børnene, om de kunne lide at være i deres børnehave. 80 procent af børnene svarer *ja* til dette spørgsmål. 15 procent svarer, at de *nogle gange* kan lide at være i deres børnehave, mens 5 procent *ikke* kan lide at være der.

I vores uddybende interviews med de otte børnehavebørn spurgte vi nærmere ind til, hvad der gør, at de kan lide at være i børnehave. Der var især to ting, der gik igen: Udbuddet af legetøj og aktiviteter samt legekammeraterne.

Markus: *Det er fordi vi kan køre med motorcykler og lege med sandkasse. Og rutsje ned ad rutsjestangen. Og gå ud og gynge og rutsje ned ad rutsjebanen. Og når det bliver vinter, har de også nogle kælke i kælderens, så kan man kælke.*

Johannes: *Det er fordi jeg kan lege med mine venner.*

Tendensen går igen, når vi spørger børnene, hvad de glæder sig til at komme tilbage til, efter de har haft fri fra børnehave. Her fortæller en del af børnene, at det netop er vennerne, de glæder sig til at komme tilbage til.

Katrina: *Det er vennerne, som man har. Så kommer man til at savne dem, og vennerne kommer til at savne dem, som bliver derhjemme.*

Sophie: *En dag, hvor jeg lige havde været i børnehaven, og hvor jeg sov inde på mit eget værelse, fordi jeg deler værelse sammen med min storesøster, kom jeg så meget til at glæde, fordi jeg savnede så meget min ven i børnehaven.*

Stof til eftertanke

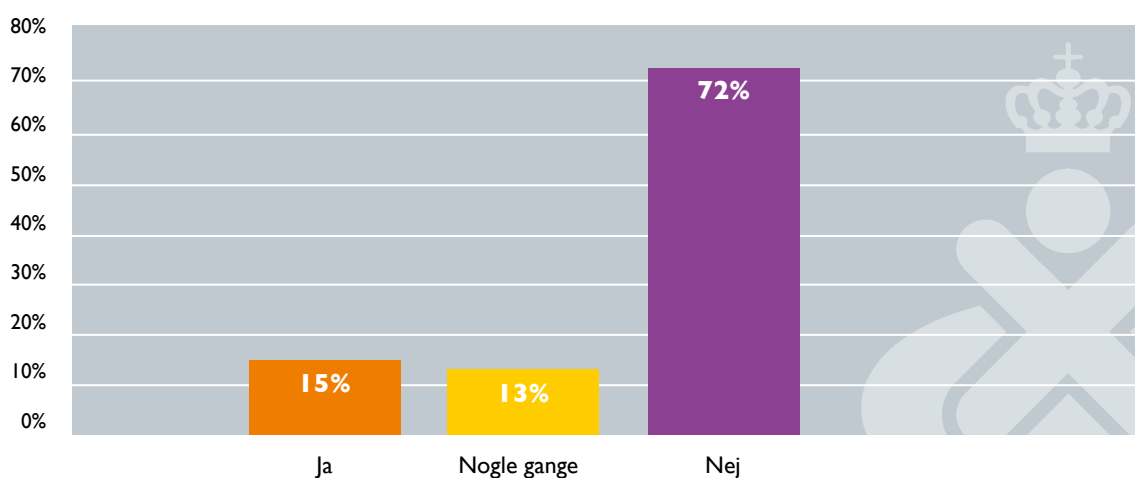
Selv om mange børn er glade for børnehaven, er der stadig 5 procent af børnene, som svarer, at de ikke kan lide at være i børnehaven. Det kan give anledning til, at man kigger en ekstra gang på børnegruppen for at få øje på det eller de børn, der ikke har det godt i deres børnehaven. Måske er det relevant, at de voksne spørger hinanden: Ved vi, hvem disse børn er? Er vi nok opmærksomme på, at en mindre gruppe børn faktisk ikke trives – og gøres der tilstrækkeligt for at ændre ved dette? Kan der være behov for at se nærmere på relationerne – både mellem børnene og mellem voksne og børn? Er de fysiske rammer hyggelige, trygge, sjove og udfordrende nok for alle? Og er de tilrettelagte aktiviteter meningsfulde for det enkelte barn?

Fra hjem til børnehave

At man grundlæggende godt kan lide at være i sin børnehave, viser sig på flere måder. Det gælder fx det tidspunkt, hvor man skal sige farvel til mor og far og har udsigt til en lang dag i institutionen. Vi har spurgt børnene til netop denne situation med spørgsmålet: Bliver du ked af det, når dine forældre afleverer dig om morgenen? Her svarer hovedparten af børnene, dvs. 72 procent, at de *ikke* bliver kede af det. 13 procent svarer, at de bliver kede af det nogle gange, mens hele 15 procent siger, at de bliver kede af det, når de bliver afleveret.

BLIVER DU KED AF DET NÅR DINE FORÆLDRE AFLEVERER DIG?

Vi har i interviewene med de otte børn spurgt lidt ind til, hvorfor man bliver ked af det, når ens forældre går. Børnene fortæller, at det kan være, fordi man "vil have" sine forældre, og at man kan komme til at savne dem. Men de fortæller også, at man bliver bedre til at takle den svære aflevering, jo ældre man bliver. Når man er fem år, har man som regel gået i børnehave så længe, at man har vænnet sig til proceduren. Det vidner bl.a. interviewet med Markus om:

Interviewer: *Hvad er det, man bliver ked af?*

Markus: *Man vil have sin mor eller sin far. Eller hvis man lige er gået i børnehaven, så vil man hjem igen. (...) Men nu holder jeg op med at blive ked af det.*

Interviewer: *Hvorfor er man ked af, at de går?*

Sophie: *Fordi man jo hele tiden gerne vil ha', at man er sammen. Men der er jo også venner derovre, så jeg ved det ikke helt.*

Gustav: *Måske fordi man har været så lang tid derhjemme.*

Sophie: *Måske hvis man savner dem.*

Også Ella forklarer, at selvom man kan være ked af det, lige når man bliver afleveret, så ser verden som regel helt anderledes ud senere på dagen.

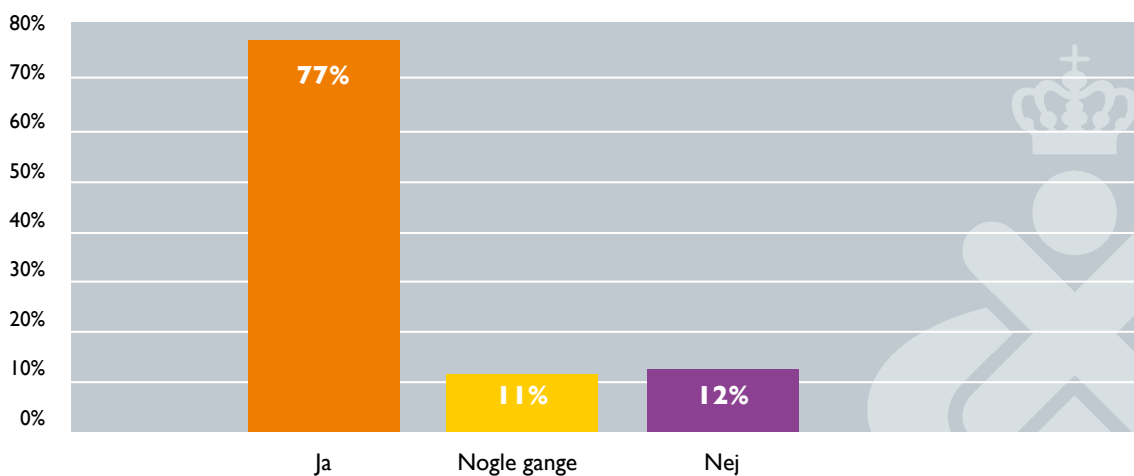
Ella: *Fordi nogle gange så er det sådan, at man ikke gider være der heeele dagen. (...) men når det så bliver eftermiddag, så holder det op med at være sådan. Og så vil man ikke hjem.*

Stof til eftertanke

Over en fjerdedel af de 4-6-årige bliver kede af det ved aflevering - generelt eller bare nogle gange. Det er et højt tal. Det kan være relevant at overveje, hvordan man håndterer børnenes følelser, når de skal give afkald på deres forældre. Anerkendes følelsen, og får børnene rum til at være kede af det? Og er der altid en nærværende voksen til at hjælpe barnet igennem afskeden? Lige så relevant kan det være at overveje: Hvordan bliver forældrene modtaget om morgenen? Oftest hænger deres tilfredshed med børnehaven uløseligt sammen med barnets glæde ved at være der – og omvendt. Derfor kan det gøre en stor forskel, at pædagogerne får sagt rigtigt godmorgen og får orienteret sig om barn og forældres relation og humør den enkelte dag.

Modtagelsen i børnehaven kan være altafgørende for en god start på dagen. Derfor har vi spurgt børnene, om de bliver taget godt imod af de voksne, når de kommer om morgenen. Svarfordelingen viser, at 77 procent af børnene generelt synes, at de bliver taget godt imod, 11 procent oplever det kun nogle gange, mens 12 procent slet ikke har denne oplevelse.

ER DE VOKSNE I BØRNEHAVEN GODE TIL AT TAGE IMOD DIG, NÅR DU KOMMER OM MORGENEN?

Vi har sammenholdt svarene fra de børn, som bliver kede af det, når de bliver afleveret, med svarene fra de børn, som *ikke* synes, de bliver taget godt imod. Tallene viser, at en stor del af de børn, som bliver kede af det ved aflevering, *også* oplever, at de ikke bliver taget godt imod af de voksne. Det kan være en pejling til børnehaverne om at have endnu større fokus på modtagelserne om morgenen.

Vi har spurgt børnene om, hvad det vil sige at "blive taget godt imod". De går op i, at der skal være en voksen til at holde én i hånden eller til at vinke sammen med en, hvis man har lyst til det. Børnene fortæller også, at tristheden over at sige farvel til forældrene som regel går over, når man finder nogen at lege med.

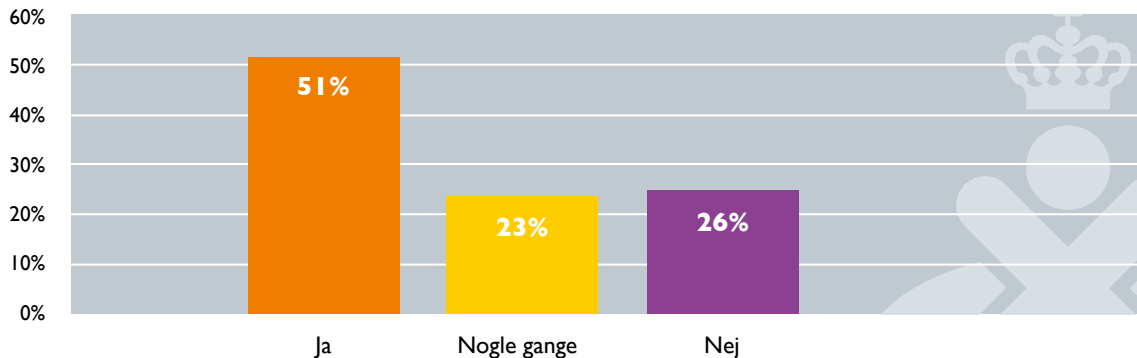
Stof til eftertanke

Ofte er det sådan, at jo flere børn, der er ankommet, desto mindre overskud er der til den gode modtagelse, fordi pædagogerne er beskæftiget med dagens aktiviteter. Det kan være dejligt at tilbringe en lang morgen med mor eller far, men mange børn oplever samtidig den sene aflevering ekstra svær. Dels fordi de skal give afkald på alt det, der var så hyggeligt og trygt derhjemme, og dels fordi de nu skal til at finde sig til rette i en børnehave, hvor de øvrige børn allerede er i gang med deres lege. Så er rollerne delt ud, og det kan være svært at komme ind udefra. Her er det ekstra vigtigt, at de voksne skaber rum og mulighed for, at barnet kan få tildelt en rolle i en leg eller aktivitet.

Forældres morgentravlhed

Hvordan man har det, når man ankommer til børnehaven om morgenen, hænger ofte sammen med, hvordan det er gået derhjemme. Vi har spurgt børnene, om de synes, deres forældre har *meget* travlt om morgenen. Svarene tyder på, at procedurerne generelt går hurtigt, inden familierne skal ud ad døren. Det er nemlig over halvdelen af børnene, som oplever travlhed. Kun en fjerdedel (26 procent) af børnene synes *ikke*, at deres forældre har travlt, mens en lidt mindre fjerdedel (23 procent) oplever det nogle gange.

SYNES DU, AT DINE FORÆLDRE HAR MEGET TRAVLT OM MORGENEN?

De otte børn, vi har talt med, giver her et par bud på, hvordan forældres travlhed opleves.

Interviewer: *Hvordan er det, når forældrene har travlt om morgenen?*

Markus: *Så skal de lave rigtig meget, og så skal man holde sin mund, fordi man ikke må snakke, når de arbejder.*

Interviewer: *Hvordan er det om morgenen?*

Markus: *... så skal man løbe.*

Ella: *Man skal være hurtig til at tage tøj på og børste tænder. Det er ikke særlig sjovt*

Interviewer: *Bliver du ked af det?*

Ella: *Næ. Nogle gange så siger jeg noget til dem, og andre gange så tager jeg bare hurtigt tøj på.*

Interviewer: *Hvad siger du så?*

Ella: *At jeg ikke gider at være hurtig til at tage tøj på. Nogle gange så gør jeg det bare ikke. Og man skal jo gøre, hvad han siger.*

Interviewer: *Hvad sker der ellers?*

Ella: *Så bliver man skældt ud.*

Interviewer: *Hvad gør forældre, når de har travlt om morgenen?*

Esther: *De skynder sig bare og siger, at børnene skal skynde sig mere, end de plejer.*

Interviewer: *Hvad skal man skynde sig med?*

Gustav: *At tage tøj på og komme ordentligt i tøjet.*

Stof til eftertanke

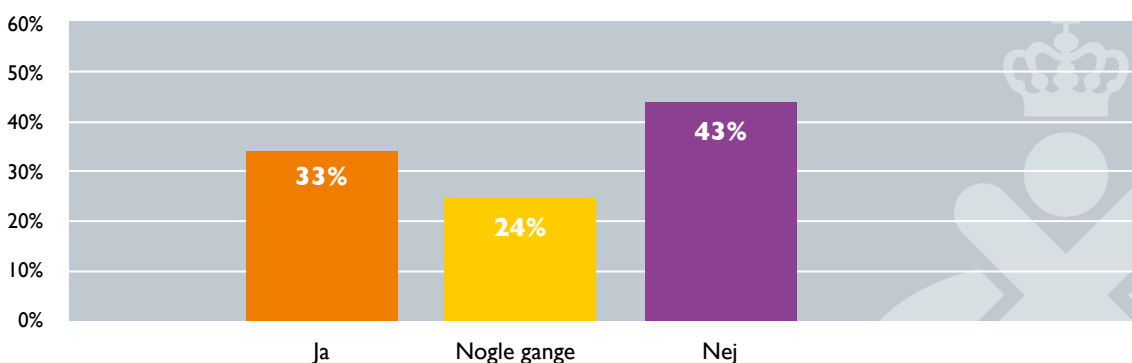
Det er tydeligt, at forældres travlhed påvirker børnene. De fortæller, at det går ud over dem, når de bliver skældt ud og skyndt på. Hvad kan de voksne gøre her for at undgå, at børnene får skældud og bebrejdelser? Måske gælder det om i endnu højere grad at være på forkant med alt det praktisk og indregne mere buffertid til det uforudsete. Som pædagog kan det være svært at blande sig i familiers hjemmerutiner, men når et barn er påvirket af travlhed i hjemmet, kan hjælpen være, at man videregiver sine konkrete erfaringer med det enkelte barn og herved får en snak med forældrene om, hvordan verden ser ud i børnehøjde.

At være længe i børnehaven

Når morgenen og afleveringen er overstået, og man har fundet sig til rette i børnehaven, ligger en lang dag og venter. Men hvornår er en børnehavedag lang? Og hvor mange oplever, at de er *for* lang tid i deres børnehave? Børnenes svar viser, at hele 33 procent synes, de generelt er for lang tid i børnehave, ca. en fjerdedel synes det nogle gange, mens 43 procent ikke har denne oplevelse.

SYNES DU, AT DU ER I BØRNEHAVEN FOR LANG TID?

Vi har spurgt ind til, hvad det vil sige for børnene at være for længe i børnehave.

Interviewer: *Hvornår er man der for længe?*

Ella: *Hvis nu ens mor eller far skulle arbejde længe, og man var den sidste til at være i børnehaven. Så var man rigtig længe i børnehave.*

Interviewer: *Hvordan er det at være for længe i børnehaven?*

Gustav: *Det synes jeg ikke er sjovt.*

Sophie: *(...) Jeg keder mig bare. Hvis man også keder sig, så kan man prøve at være med i en leg, og hvis det går rigtig godt, så synes man bare, at tiden går rigtig hurtigt. Og hvis man har en dårlig dag, så går der bare rigtig rigtig lang tid, synes man.*

Uanset hvordan man ser på det, så er det at være *for* længe i børnehaven negativt ladet, og det kan derfor vække bekymring, at en tredjedel af børnene svarer ja på dette spørgsmål. Det kan naturligvis dække over aktuelle oplevelser, hvor fx ens bedste ven bliver hentet først, og ventetiden herefter føles særlig lang – selvom det ikke er sent på dagen. Her er det dog vigtigt at huske, at vi har spurgt til børnenes oplevelse, og derfor ikke får svar på, hvor længe de *faktisk* er i børnehave. Ikke desto mindre er det et faktum, at mange børn har en rigtig lang børnehavedag.

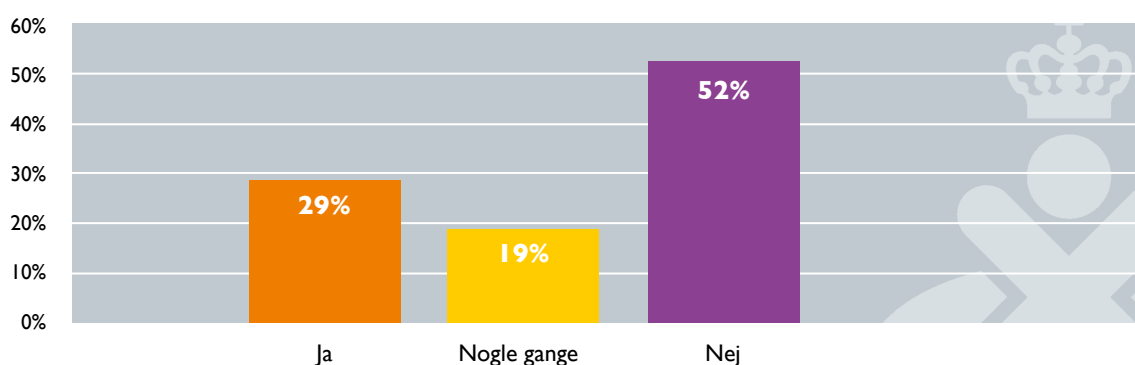
Stof til eftertanke

Børnene fortæller os, at tiden går hurtigere, hvis man leger godt. Men mange børn oplever, at dem, de sædvanligvis leger med, eller dem, de leger bedst med, kommer senere eller bliver hentet tidligere, og så bliver den 'ekstra' tid lang. Samtidig med at børnene måske er trætte, møder de en ekstra udfordring i at etablere legerelationer. Det kan være, at de skal have ekstra hjælp og omsorg her.

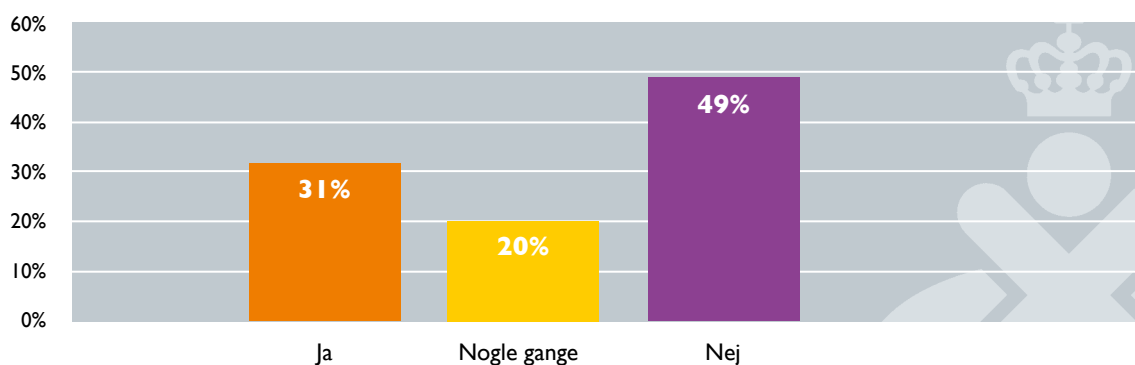

At være for længe i børnehaven kan handle om at komme *alt for* tidligt om morgenen eller at blive hentet *alt for* sent. De to forhold har vi derfor spurgt børnene til. Figurene nedenfor viser svarfordelingen. Her ses det, at mellem en tredje- og en fjerdedel af børnene faktisk synes, de bliver afleveret for tidligt, ligesom næsten den samme procentdel synes, de bliver hentet alt for sent (hhv. 29 og 31 procent). Omkring en femtedel af børnene mener, at de nogle gange bliver afleveret for tidligt – og samme fordeling gælder de, der nogle gange bliver hentet for sent (hhv. 19 og 20 procent). Kun lidt over halvdelen er tilsyneladende helt tilfredse med, hvornår de bliver afleveret i og hentet fra børnehaven.

SYNES DU, AT DU BLIVER AFLEVERET ALT FOR TIDLIGT OM MORGENEN?

SYNES DU, AT DU BLIVER HENTET ALT OR SENT OM EFTERMIDDAGEN?

Når vi har spurgt til børnenes oplevelse af at komme *alt for tidligt* eller at blive hentet *alt for sent*, har det været for i højere grad at appellere til børnenes subjektive vurderinger frem for deres realistiske tidsfornemmelse. Som femårig kan det være svært at vide, hvornår noget er tidligt, men ved at spørge, hvornår noget er *alt for* tidligt, svarer børnene med følelserne og ud fra deres subjektive oplevelse af tiden. I interviewene har børnene forklaret, hvad de forstå ved at komme for tidligt om morgenen:

Interviewer: *Hvornår bliver man afleveret for tidligt om morgenen?*

Johannes: *Når man ikke får særlig meget søvn, og man er ret træt. Så skal man i børnehaven ret tidligt. Men i den skole, hvor jeg skal gå, der skal man gøre det, når det er seks om morgenen.*

Interviewer: *Men hvordan er det at komme i børnehaven så tidligt?*

Johannes: *Ikke så rart.*

Interviewer: *Hvorfor er det ikke rart?*

Johannes: *Så skal man bare sidde ned og slappe af, fordi man er ret træt, til man bliver frisk.*

Senere i interviewet med Johannes fortæller han, at hans tidlige ankomst til børnehaven ofte sætter begrænsninger for, hvor meget han kan deltage i lege, fordi han simpelthen er for træt. Et andet problem ved at komme for tidligt om morgenen kan være, at der ikke er så mange at lege med.

Katrina: *Jeg synes, det er kedeligt. Nogle gange kan jeg ikke finde ud af, hvem jeg skal lege med. (...) Så skal man bare vente. Jeg venter altid på Johannes eller Villads eller Mark eller Viggo.*

For børnene handler det om hverken at komme for tidligt eller for sent i børnehaven, men helst i et tidsrum, hvor der er tilstrækkeligt med andre børn, og hvor man også kan nå at være med til at *definere* lege og indgå i de vigtige legeaftaler for formiddagen. Kommer man et stykke oppe ad morgenen, kan der for nogen blive en større opgave i at falde godt ind i de igangværende aktiviteter. Nogle børn har ikke problemer med den opgave, mens andre børn kan have brug for hjælp til den. For dem kan afleveringstidspunktet være afgørende.

Men hvad siger børnene så til at være i børnehaven sent på eftermiddagen?

Interviewer: *Hvordan har man det så, når man bliver hentet sent?*

Gabriel: *Man keder sig. Fordi så skal man altid nå at rydde op. Og så har man til sidst kun gyngerne tilbage.*

Interviewer: *Er der så slet ikke noget legetøj tilbage?*

Gabriel: *Nej, så kan man kun lege med hulahopringe og spise rugbrød. Og så bliver man hentet, og så skal man hjem.*

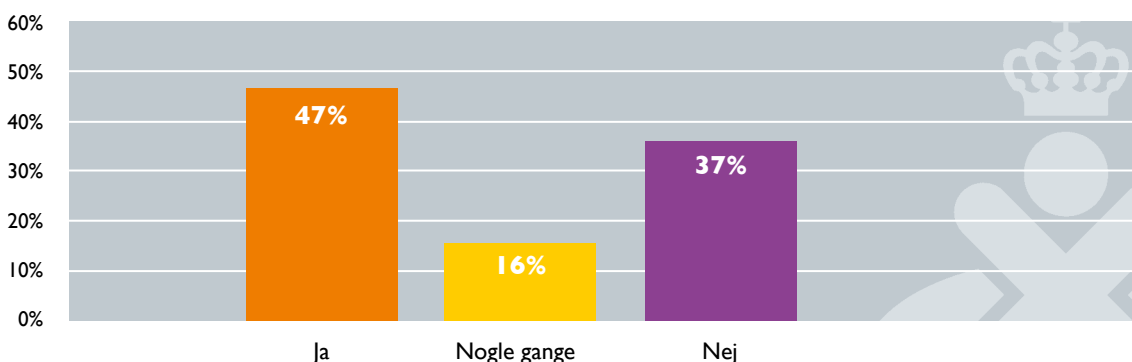
Sophie: *Jeg bliver nogle gange hentet næsten som den sidste. Jeg ville måske godt blive hentet klokken tre. Og jeg har prøvet at være den allersidste. Mig og Albert var de sidste for ikke så længe siden.*

Der er imidlertid også flere af børnene, som faktisk synes, det er sjovt at blive hentet sent. Deres begrundelser er netop, at de ved sådanne lejligheder har adgang til alt det gode legetøj, fordi der ikke er kamp om det – og for nogle handler det også om adgang til de legekammerater, som det i løbet af dagen kan være svært at få mulighed for at lege med.

Når man så skal hjem, vil man blive...

I de indledende interviews fortalte flere børn, at de faktisk godt kunne tænke sig at være længere tid i børnehaven. Derfor har vi i spørgeskemaet forsøgt at afdække netop dette emne. Spørgsmålet blev stillet umiddelbart efter spørgsmålet om, hvorvidt man blev hentet alt for sent. Svarene viser, at knap halvdelen (dvs. 47 procent) godt kunne tænke sig at blive hentet senere, end de plejer, 16 procent kunne tænke sig det nogle gange, og 37 procent ønsker ikke at blive hentet senere.

ELLER KUNNE DU TÆNKE DIG, AT DINE FORÆLDRE KOM OG HENTEDE DIG SENERE, END DE PLEJER?

Da overraskende mange børn godt kunne tænke sig at blive hentet senere, end de plejer, har vi set nærmere på sammenhængen mellem dette spørgsmål, og opfattelsen af om man er længe i børnehaven. Ud af alle de børn, som gerne ville hentes senere (i alt 47 procent), svarer hele 43 procent, at de er i børnehaven i for lang tid. Det svarer til, at en femtedel af *alle* børn giver, hvad der umiddelbart må ses som modsatrettede udmeldinger. Vi kan vælge at se dette som et metodisk problem, eller at målgruppen ikke er moden nok til at besvare spørgsmålene. Men på baggrund af de efterfølgende kvalitative interviews med de otte 5-årige børn, ser det ud som om, der er andre tolkningsmuligheder.

Her får vi nemlig en idé om, hvorfor børnene svarer, som de gør. Det tyder på, at spørgsmålet om, hvorvidt man har *lyst* til at blive hentet senere, bliver koblet sammen med den konkrete hentesituation, hvor de fleste børn heldigvis er godt i gang med at lege. Når børnene præsenteres for muligheden for, at deres forældre kunne komme senere, end de plejer, er der flere, der forbinder det med chancen for at lege færdig og altså undgå at blive revet ud af en rigtig god leg ”i utide”. Det tyder altså på, at rigtig mange børn faktisk oplever netop det dilemma, som kommer til udtryk i krydset mellem de to spørgsmål. På den ene side kan børnene generelt føle, de er for længe i børnehaven, men når det kommer til hentesituationen, ville de ønske, de kunne blive. Man kan altså godt mene begge ting på samme tid. De børn, vi har interviewet, har alle sammen noget at sige om netop dette.

Interviewer: *Hvorfor ville du gerne hentes senere, end du plejer?*

Ella: *Fordi så kan man lege meget mere (...), når de kommer og skal hente mig, så løber jeg bare altid. Det er sjovere at blive i børnehaven.*

Sophie: *Så synes jeg... så siger jeg bare til min mor, at det kan jeg altså ikke li', eller min far eller hvem der nu henter mig.*

Interviewer: (...) *Gider du så ikke med hjem?*

Sophie: *Nej, men det kommer jeg bare alligevel. Jeg siger bare, at jeg ikke vil.*
Interviewer: *Hvad ville I sige til, at ens forældre bare blev i børnehaven, mens man legede?*
Gustav: *Det kunne jeg egentlig godt tænke mig.*
Sophie: *Det kunne jeg også. De kunne være der hele dagen, og så kunne man bare gå ind, hvis man manglede dem.*

Men der er også dage, hvor det, man skal med mor eller far, ikke kan måle sig med selv den bedste leg. Og så er det naturligvis ikke noget problem at blive hentet.

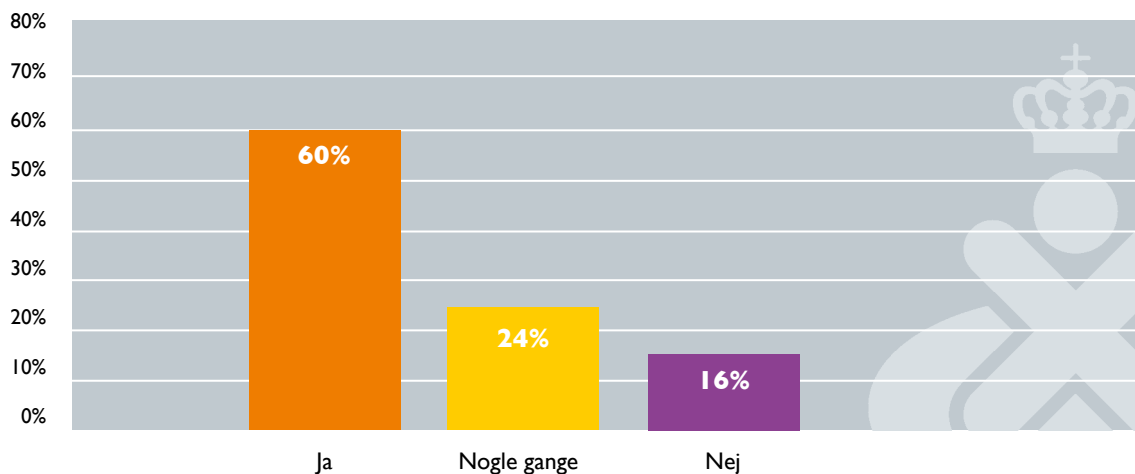
Gustav: *Jeg har prøvet at blive hentet rigtig tidligt, hvor at jeg skulle i biografen med min mor og ud at spise.*
Interviewer: *Det lyder hyggeligt (...) Når man så skal hentes tidligt, kan man så godt sige, "Nej, du skal ikke hente mig nu, jeg er lige midt i en leg"?*
Gustav: *Nej, det synes jeg ikke.*
Sophie: *Nej, det gør jeg heller ikke, hvis jeg skal blive hentet tidligt. Men jeg gør det, hvis vi bare skal hjem. Så gider jeg bare ikke gå med hjem.*

Stof til eftertanke

Børnenes udmeldinger er, at det er vigtigt at få lov til at lege færdigt, hvis man er godt engageret. De ønsker, at de voksne har respekt for det, de har gang i. Det er betydningsfuldt for deres livskvalitet, at de ikke hele tiden skal disciplineres i forhold til et voksendefineret tidsskema.

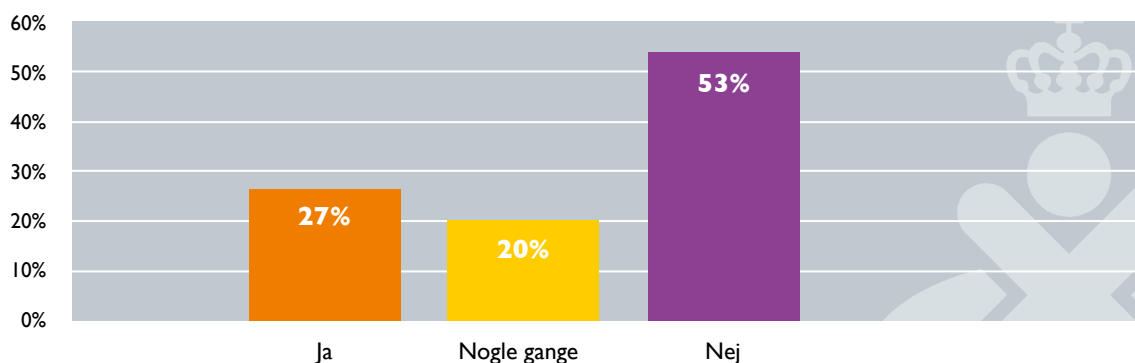
Vi har også spurgt børnene, om de typisk er godt i gang med en leg, når de bliver hentet. Det er 60 procent af børnene. De øvrige 40 procent af børnene er kun nogle gange eller slet ikke midt i en leg, når mor og far kommer.

PLEJER DU AT VÆRE MIDT I EN LEG, NÅR DU BLIVER HENTET?

Spørgsmålet er, hvad dette ganske store antal børn så tilbringer tiden med, i timerne inden de skal hjem. Vi spurgte alle børnene, om de går og venter på, at deres forældre kommer. Det var der, som det ses af figuren nedenfor, hhv. 20 og 27 procent af børnene, som svarede, at de gør - nogle gange eller helt generelt.

ELLER VENTER DU MEST BARE PÅ, AT DINE FORÆLDRE HENTER DIG?

Når svarene på de to spørgsmål "Er du i gang med at lege?" og "Venter du mest bare på at dine forældre henter dig?" sættes over for hinanden, viser det, at selvom man er engageret i at lege, så kan man godt *samtidig* gå og vente på at blive hentet. Der er nemlig en del børn, som svarer ja på begge spørgsmål.

Igen giver børnenes besvarelser et billede af, hvor svært skiftet fra den ene kontekst til den anden kan være. Mens det om morgenen kunne være hårdt at løsrive sig fra sine forældre og omstille sig til livet i børnehaven, gælder nu det modsatte. I de uddybende interviews spurgte vi børnene, om det var godt eller skidt at være i gang med at lege, når man skulle hentes. I børnenes optik var det, som Katrina og Gabriel formulerer det "irriterende". Måske dækker udtrykket over, at de voksne ikke viser respekt for det, de er i gang med – og ikke giver dem tid til at afslutte.

Omvendt fortæller børnene os også, at alternativet, dvs. *ikke* at lege i perioden ind til man bliver hentet, er kedeligt. Men hvad laver man egentlig, når man ikke leger? Det spurgte vi børnene om.

Gabriel: *Man kan godt gå rundt sådan, men det er ikke engang sjovt.*

Katrina: *Nogle gange keder jeg mig, og så går jeg bare rundt og rundt. Så kommer min far og henter mig.*

Gustav: *Så kan man bare sidde ned hele dagen og glo ud i luften.*

Esther: *Jeg keder mig bare. Hvis man keder sig, så kan man prøve at være med i en leg, og hvis det går rigtig godt, så synes man bare, at tiden går rigtig hurtigt. Og hvis man har en dårlig dag, så går der bare rigtig rigtig lang tid, synes man.*

Interviewer: *Hvis du ikke er midt i en leg, når du bliver hentet, hvad gør du så?*

Ella: *Så løber jeg bare nogle runder. Alene eller nogle gange sammen med de andre (...) Man kan også sidde og snitte i pinde. Hvis det nu er en lang pind, og man er den allersidste til at blive hentet, og der er lang tid, til man skal hentes, så kan man bare sidde og snitte.*

Interviewer: *Er der andre ting, man kan lave?*

Ella: *Så kan man bare løbe otte runder – på legepladsen. (...) Nogle gange så sidder jeg bare ude ved døren til legepladsen og venter på dem.*

Der kan være flere grunde til, at man ikke er i gang med at lege, når det er hentetid. Mellem klokken tre og klokken fire er der i de fleste børnehaver opbrudsstemning. Lege er i gang, men lige pludselig skal ”storesøsteren” hjem og lidt efter ”moren”, og så går mor-og-far-og-børn i opløsning. De børn, der herefter er tilbage, befinder sig ofte i et slags transit imellem den leg, der måtte stoppe, og den aktivitet, de nu skal finde på.

Stof til eftertanke

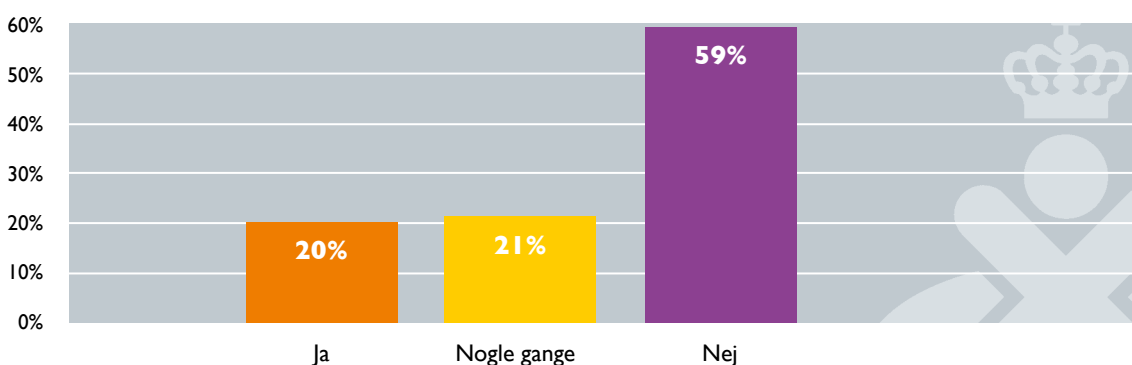
Nogle børn oplever ventetiden lang, andre gør ikke. Men når der ikke er nogen (tilbage) at lege med, er det vigtigt, at der er noget at lave alligevel. For nogen bliver ventetiden sidst på dagen dobbelt så kedelig, når legetingene skal ryddes op. Så hvordan sikrer man, at børnehaven er et godt sted at være, lige til det sidste barn er hentet? Er der nok legemuligheder for dem, der venter? Og udnyttes muligheden for et anderledes og mere nærværende samvær mellem voksne og børn sidst på dagen?

At savne sine forældre

I de indledende interviews med en række 4-, 5- og 6-årige børn blev det tydeligt, at savn var en del af hverdagen for de fleste. Børnene så det nærmest som et grundvilkår, som de måtte lære at leve med. Nogle gange kunne det gøre dem kede af det, mens de andre gange accepterede følelsen uden at gøre så meget ud af det. I spørgeskemaet har vi derfor valgt at spørge specifikt til, om børnene savner deres forældre så meget, at de bliver kede af det. Det er der faktisk en femtedel af børnene, som gør. En anden femtedel svarer, at de kun nogle gange savner deres forældre så meget. De sidste knap 60 procent af børnene mener ikke, at de savner deres forældre i en grad, så de bliver kede af det.

NÅR DU ER I BØRNEHAVE, SAVNER DU SÅ DINE FORÆLDRE, SÅ DU BLIVER KED AF DET?

Vi har efterfølgende spurgt børnene, hvad der kan få én til at savne sine forældre.

Markus: *Det er fordi, når man ikke leger med noget, så kan man lige pludselig komme i tanke om sin mor og sin far.*

Interviewer: *Kan man også savne dem, hvis man nu er ked af det over noget andet?*

Ella: *Det kan man godt. Men ikke så meget.*

Interviewer: *Har du prøvet at savne dine forældre, mens du er i børnehave?*

Ella: *Nej. Det gør jeg aldrig. Det er kun min lillesøster [som er 2 år].*

Når man stiller Johannes det samme spørgsmål, er hans svar lidt mindre kategorisk, men også for ham er det med at savne sine forældre noget, man mest gør, når man er lille.

Interviewer: *Har du prøvet at savne dem?*

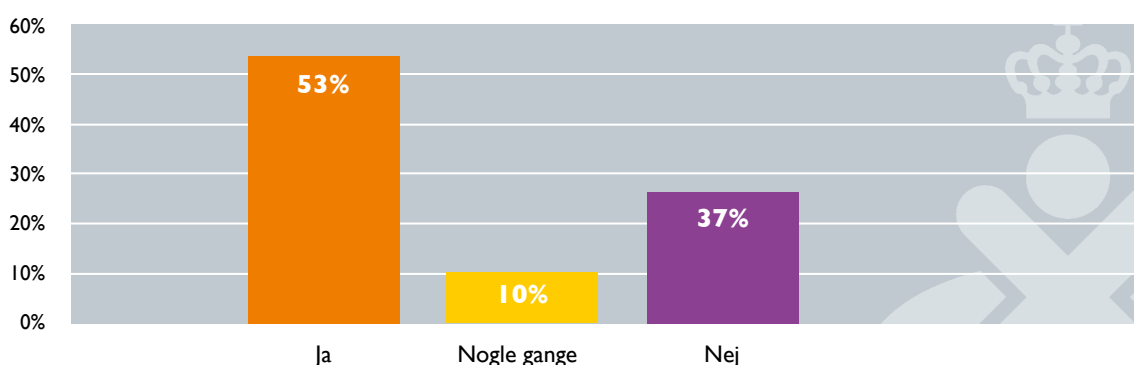
Johannes: *Ja, det tror jeg. Når jeg lige havde startet i børnehave.*

For børnene er det samtidig ret klart, hvad der skal til for at komme over savnet.

Ella: *Det er, at man glemmer det. Det er, når man leger, og så tænker man jo ikke mere på det.*

Når der samlet set er 40 procent af børnene, der savner deres forældre så meget, at de bliver kedede af det, er det relevant at spørge, hvad børnene gør i de situationer. Fortæller de det til de voksne, eller går de alene med følelsen? Vi spurgte børnene – også dem, der havde svaret, at de ikke savnede deres forældre – om de ville fortælle det til en voksen, hvis de gjorde. Det ville kun lidt over halvdelen af børnene gøre (53 procent). 10 procent ville gøre det nogle gange, mens hele 37 procent ville vælge at holde det for sig selv.

VILLE DU SIGE DET TIL EN VOKSEN, HVIS DU SAVNEDE DIN MOR ELLER FAR?

Vi har spurgt børnene om, hvordan det kan være, at mange børn ikke ville sige det til en voksen, hvis de savnede deres mor og far. Ella forklarer, at det med at savne sine forældre er noget, man lærer at håndtere på egen hånd. Det er ikke nødvendigvis noget, andre behøver vide – heller ikke de voksne. For hun ved, at der ikke er andet at gøre end at vente og prøve at glemme det, så det går over igen.

Interviewer: (...) ville du sige det til de voksne?

Ella: Næ. Jeg ville bare vente til det blev eftermiddag – til jeg blev hentet.

Interviewer: Hvordan kan det være, at du ikke ville sige det til de voksne?

Ella: Det er fordi at nogle børn, de siger det til de voksne, og nogle børn, de gør det ikke.

Interviewer: Ok, og hvorfor siger de det så ikke?

Ella: Fordi ... hvis der er nogle børn, der ikke savner så meget sin mor og far, så skal de prøve bare at vente. (...) Og når det er blevet eftermiddag, så er det bare gået over igen. Og så vil man jo ikke.. nogle gange... komme hjem.

Men der kommer også andre bud på, hvorfor man ikke fortæller de voksne, at man savner sine forældre.

Gabriel: Fordi jeg nogle gange bliver lidt generet, og så gider jeg ikke sige det.

Interviewer: Du bliver lidt genert over for de voksne, og så siger du det ikke?

Gabriel: Nej.

Interviewer: Er du så ked af det over det?

Gabriel: Næ.

Interviewer: *Jeg har spurgt rigtig mange børn om de her spørgsmål, og så spurgte jeg dem: Hvis man savner sine forældre, ville du så sige det til de voksne?*

Johannes: *Det tror jeg, for ellers ville man ikke kunne få hjælp.*

Interviewer: *Det har du fuldstændig ret i, men ved du hvad? Der var ret mange børn som sagde, at de ikke ville sige det. Det synes jeg var lidt overraskende. Hvorfor tror du, at de ikke ville sige det?*

Johannes: *Øhh. (...) Fordi de bliver lidt bange.*

Interviewer: *For de voksne?*

Johannes: *Måske vil de ikke ha', at de skal høre det. Måske vil de kun have, at deres mor og far skal høre, at de savner dem.*

Sophie: *Det er nok fordi de er lidt generte. Men jeg tror ikke, de er bange for det.*

Børnene fortæller, at de kan være generte over at sige det højt eller ligefrem være lidt bange for det, hvis de savner deres forældre. Måske er det flovt. På andre tidspunkter giver børnene udtryk for, at det med at blive ked af det over vilkårene ved institutionslivet – som fx at skulle tage afsked med sine forældre – er noget, som de yngste børnehavebørn mest oplever. Når man er 5 år, har man lært at håndtere den slags. Man har ”knækket koden” og forstår godt systemet med, at mor og far kommer tilbage. Nu er det i højere grad vennerne, det gælder, frem for de voksne. Men denne forståelse blandt børnene kan samtidig gøre det ekstra svært for dem, som alligevel bliver kede af det.

Stof til eftertanke

Har børnene en forestilling om, at man som ”stor” skal være sej og håndtere forældresavn på egen hånd? Er det tabu blandt børnene at blive ked af det over de så grundlæggende vilkår ved børnehavelivet? Og er det i så fald udelukkende børnenes egne sociale regler, der gør det ”barnligt” og illegitimt at være ked af det, eller er de voksne bevidst eller ubevidst med til at skabe denne opfattelse?

Voksenperspektiver på børneperspektiverne

De allerfleste børn i denne undersøgelse fortæller, at de er glade for at være i deres børnehave. Men der er også en gruppe børn, der kun nogle gange eller slet ikke er glade for at være i institutionen, som savner deres forældre, og som synes, de er for længe i børnehaven. Der er god grund til at tage udmeldingerne fra så mange børn alvorligt.

Børnehaven lægger et fundament for tilegnelsen af de sociale kompetencer, der er så vigtige for trivsel og for læring. Derfor er diskussionen om, hvordan tiden i børnehaven opleves, vigtig.

Det er også relevant, når vi hæver blikket fra den konkrete hverdag i børnehaven og ser børnelivet i et længere perspektiv. Man kunne fx frygte, at der er et sammenfald mellem de 5 procent af børnehavebørnene, der svarer, at de ikke kan lide at være i deres børnehave, og de 5-15 procent af skolebørnene, der i Børnerådets Børne- og Ungepanel svarer negativt på spørgsmål om deres trivsel i skolen. Bekymringen er her, at trivselsproblemerne i børnehaven muligvis følger med ind i skolelivet. Hvis det er tilfældet, er det så meget desto vigtigere at styrke trivslen i børnehaven.

Det er også værd at overveje, hvilken sammenhæng der er mellem dårlig trivsel i børnehaven og dårlig trivsel i hjemmet. Hænger disse to ting sammen, eller er det omvendt sådan, at når de hjemlige forhold er ustabile og svære, så bliver børnehaven en tryk base, hvor barnet kan abstrahere fra utrygheden på hjemmefronten? Dette afhænger naturligvis helt af, hvordan børnehaven forholder sig til barnet og dets vanskelige situation.

Dobbeltsoialiseringen er et grundvilkår for børn i Danmark anno 2011. Børnene i denne undersøgelse viser en række eksempler på, hvordan det konkret opleves at være i konstant bevægelse mellem de to arenaer hjem og børnehave. Der spores et dilemma i deres svar, når de på den ene side synes, at de er alt for længe i børnehave, mens de på den anden side gerne vil hentes senere, end de plejer. De vil gerne være sammen med deres familie så meget som muligt, men samtidig tilbyder børnehaven nogle sociale og materielle udfoldelsesrammer, som familielivet ikke kan måle sig med, og som børnene også gerne vil have så meget som muligt af. Når relationerne er i orden, og legen er godt etableret (som den oftest er, når man skal hjem), kan det være svært at give slip.

På den måde sender børnene et tydeligt signal om, hvordan de oplever deres liv i to forskellige arenaer, hvor det er de voksne, der bestemmer rytmen mellem skiftene.

Hermed åbner vi op for en diskussion om, hvordan arbejdsliv og familieliv balanceres mod hinanden. Ganske mange børn har en meget lang arbejdsdag. Væsentligt længere end en fuldtidsansat pædagog. Det er ikke nødvendigvis et problem. Men børn har ikke selv indflydelse på deres 'arbejdstid'. Som i alle mulige andre forhold må de indordne sig på de voksnes præmisser. Spørgsmålet er naturligvis, om det er rimeligt, at børn skal tilbringe så mange timer i deres børnehaver. Hvad kan vi gøre for at skabe de bedste rammer for en hverdag, hvor mødet mellem hjem og institution tager optimalt hensyn til børnene? Det bør vi som samfund overveje igen og igen.

Metodeappendiks

Børnerådets Minibørnepanel

I oktober 2010 blev den første undersøgelse i et nyetableret Minibørnepanel gennemført. På det tidspunkt bestod panelet af 149 børn på mellem 4 og 6 år. Dette er panelets anden undersøgelse, hvor 260 børn har deltaget. Det er Børnerådets mål, at panelet efter en pilotperiode på to år skal nå op på mere end 1000 børn. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole udtrækker børnehaverne ved simpel randomiseret stikprøve. Det sikrer, at panelet består af et repræsentativt udsnit af børnehaver i Danmark. I stikprøven tages der hensyn til geografisk og demografisk beliggenhed, fordeling mellem selvejende og kommunale, samt integrerede og ikke-integrerede børnehaver. Det er ikke muligt at udvælge børn fra et repræsentativt udsnit af høj-, lav- og mellemindkomstfamilier, da vi ikke har oplysninger om børnenes socioøkonomiske baggrunde. Børnene kan desuden ikke identificeres, og deres besvarelser er naturligvis anonyme.

Det er ikke muligt at opgøre frafald, idet samtlige af de børnehaver, som har modtaget spørgeskemaer til børnene, har deltaget. Det er imidlertid ikke alle *udvalgte* børnehaver, som har takket ja til at deltage, grundet fx strukturelle eller personalemæssige forhold. I den enkelte børnehave har det været de børn i aldersgruppen, som havde lyst, og hvis forældre gav tilladelse, der deltog. Der kan være enkelte børn, som ikke har deltaget, og derfor kan vi ikke udelukke en form for frafald. Vi kan imidlertid ikke registrere det frafald der evt. måtte være.

Et ”talende spørgeskema”

De børn, som har deltaget i undersøgelsen, har afgivet deres svar ved hjælp af et såkaldt talende spørgeskema. Det er et computerprogram, som er sendt ud til de deltagende børnehaver på USB-nøgler. Børnene har hver især siddet ved en computer, udstyret med mus og høretelefoner, og lyttet til en række spørgsmål, som blev sagt højt. De har efter hvert spørgsmål kunne klikke på ét ud af tre forskellige, gennemgående symboler svarende til *ja*, *nogle gange* og *nej*. Børnene er forinden blevet givet en enkel instruktion, både af deres pædagog og inde i programmet. Pædagogen deltager ikke i besvarelsen, men er til stede for at barnet kan få hjælp, hvis det har brug for det. Det kan være barnet ikke forstår spørgsmålet, eller ikke kan huske hvilke figurer, der symboliserer hvilke svar. Den voksne blander sig ikke i, *hvad* barnet svarer.

Om spørgeskemaer og femårige

At lave spørgeskemaundersøgelser blandt 5-årige stiller en række krav til faglighed og metode, og resultaterne skal, som ved enhver anden spørgeskemaundersøgelse, læses ud fra bestemte præmisser. Som metodisk tilgang har spørgeskemaformen både styrker og svagheder. Den væsentligste styrke er, at den giver mulighed for, at en stor gruppe børn kan svare på præcis de samme spørgsmål. Deres svar gør det muligt at udtale sig på et generelt plan, dvs. at tale om udbredelsen af tendenser. Men en svaghed ved spørgeskemaformen er, at man ikke kan spørge ind til de svar, der gives. Vi kan ikke vide, hvordan børnene har forstået spørgsmålene, og vi kan ikke få uddybet deres svar eller finde ud af *hvorfor* de svarer, som de gør. Svarene kan være farvet af oplevelser, som barnet har haft lige før det svarede, eller af de omgivelser som besvarelsen foregår i. Dette er en præmis ved spørgeskemaformen i al almindelighed, men det gælder i særlig grad for børn, da de er mere påvirket af her og nu end voksne.

Kvalitative interviews

I Børnerådets panelundersøgelser suppleres spørgeskemaformen altid med kvalitative interviews med børn i målgruppen – dels før spørgeskemaet bliver lavet færdigt, dels i forbindelse med testning af spørgeskemaet og dels efter at de kvantitative resultater er kommet i hus. Børneinterviewene hjælper os med at kvalificere de spørgsmål, vi stiller i spørgeskemaet, og efterfølgende er børnenes forklaringer og fortællinger afgørende ved tolkningen af de kvantitative resultater. I forbindelse med undersøgelsen ”Mellem hjem og børnehave” interviewede vi ni børn inden udformning af spørgeskemaet, ca. 25 børn ved testning af spørgeskemaet og otte børn, efter vi havde modtaget besvarelsene. Børnene var fem og seks år og kom fra tre forskellige børnehaver. De blev interviewet to og to. Børnenes navne i rapporten er opdigtede.

Børnerådet

Børnerådet
Vesterbrogade 35A
1620 København V
Telefon: 3378 3300
E-mail: brd@brd.dk
www.brd.dk

EGMONT

Give children solutions to life

Børnerådets Minibørnepanel

Børnerådets Minibørnepanel bliver udviklet over en toårig periode, og udviklingsprojektet støttes af Egmont Fonden. SL's og BUPL's Udviklingsfond støtter desuden projektet ved at dække udgifter til vikartimer i de børnehaver, som deltager i udviklingsfasen.